

14. Ofitsiyni sait Vseukrainskoi hromadskoi orhanizatsii «Zhyva planeta» [Official site of the All-Ukrainian public organization “Living Planet”]. Retrieved from <http://www.zhiva-planeta.org.ua/diyalnist/staluy-rozvytok.html> [in Ukrainian].
15. Sviate Pysmo Staroho ta Novoho Zavitu [The Holy Bible of the Old and New Testaments] (1992) (Trans). Ukrainian Bible 63 DC United Bible Societies [in Ukrainian].
16. Natsionalna dopovid 2017 «Tsili staloho rozvytku: Ukraina» [Sustainable Development Goals: Ukraine 2017 National Report]. Retrieved from http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf [in Ukrainian].
17. Saint Exupery, A. (1977) Planeta lyudey [The planet of people]. *Planeta lyudey. Voennyiy letchik. Pismo zalozhniku – The planet of people. Military pilot. Letter to the hostage.* (Trans). Moskva: «Hudozhestvennaya literatura» [in Russian].

Інформація про авторів

ПОНОМАРЕНКО Алла Борисівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет (21000, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95, e-mail: ponomarenko@vntu.edu.ua).

КОВАЛЬОВ Дмитро Володимирович – асистент кафедри права, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: dwk@vsau.vin.ua).

PONOMARENKO Alla – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University (21021, Vinnytsia, Khmelnytske shose, 95, e-mail: ponomarenko@vntu.edu.ua).

KOVALOV Dmytro – Assistant of the Department of Law, Vinnytsia National Agrarian University (21000, Vinnytsia, Soniachna Str., 3, e-mail: dmitryk@meta.ua).

ПОНОМАРЕНКО Алла Борисовна – кандидат исторических наук, доцент кафедры общественно-политических наук, Винницкий национальный технический университет, (21000, м. Винниця, Хмельницкое шоссе, 95, e-mail: ponomarenko@vntu.edu.ua).

КОВАЛЁВ Дмитрий Владимирович – ассистент кафедры права, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винниця, ул. Солнечная, 3, e-mail: dwk@vsau.vin.ua).



УДК: 347.45/47

DOI: 10.37128/2411-4413-2019-10-19

**ПРАВОВІ НАСЛІДКИ УКЛАДЕННЯ
ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ ©**

ГАВІНСЬКА О.А.,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри права
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)

У статті розглядаються поняття, правові наслідки укладення шлюбного договору. Визначаються значимість і актуальність укладення шлюбного договору в сучасному суспільстві. Незважаючи на те, що на сьогоднішній день такий інститут, як шлюбний договір, не є поширеним в Україні, це не говорить про його непопулярність в інших країнах, де шлюбний договір досить широко використовується громадянами для регулювання особистих немайнових та майнових відносин подружжя. Висвітлено відмінні риси шлюбного договору в інших країнах. Розглянуто правові наслідки з укладення шлюбного договору за напрямками: майнових прав та обов'язків за правом власності, майнових прав і обов'язків подружжя як батьків, можливість права утримання, тощо. Окремо розглянуто особливості настання правових наслідків некоректного формування шлюбного договору.

Ключові слова: шлюбний договір, подружжя, шлюб, майнові права та обов'язки, особисті немайнові відносини, право утримання, правові наслідки.

Літ.: 13.

LEGAL CONSEQUENCES OF THE MARRIAGE AGREEMENT

HAVINSKA Elena,
Candidate of Law Sciences,
Senior Lecturer of the Department of Law,
Vinnitsia National Agrarian University
(Vinnitsia)

The article discusses the concepts, legal consequences of the marriage contract. The significance and relevance of the marriage contract in modern society are determined. Despite the fact that today such an institution as a marriage contract is not widespread in Ukraine, it does not indicate its unpopularity in other countries, where the marriage contract is widely used by citizens to regulate personal property and property relations of spouses. Disclosure of the features of the marriage contract in other countries. The legal consequences of concluding a marriage contract in the following areas are considered: property rights and obligations under property rights, property rights and obligations of spouses as parents, possibility of right of maintenance, etc. The peculiarities of occurrence of legal consequences of incorrect formation of a marriage contract are considered separately.

Keywords: marriage contract, spouses, marriage, property rights and obligations, personal non-property relations, right of maintenance, legal consequences.

Lit:13.

ПРАВОВЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ЗАКЛЮЧЕНИЯ БРАЧНОГО ДОГОВОРА

ГАВИНСКАЯ Е.А.,
кандидат юридических наук,
старший преподаватель кафедры права,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

В статье рассматриваются понятия, правовые последствия заключения брачного договора. Определяются значимость и актуальность заключения брачного договора в современном обществе. Несмотря на то, что на сегодняшний день такой институт, как брачный договор, не является распространенным в Украине, это не говорит о его непопулярности в других странах, где брачный договор достаточно широко используется гражданами для регулирования личных неимущественных и имущественных отношений супругов. Освещены отменные черты брачного договора в других странах. Рассмотрены правовые последствия по заключению брачного договора по направлениям: имущественных прав и обязанностей по праву собственности, имущественных прав и обязанностей супругов как родителей, возможность права удержания и тому подобное. Отдельно рассмотрены особенности наступления правовых последствий некорректного формирования брачного договора.

Ключевые слова: брачный договор, супруги, брак, имущественные права и обязанности, личные неимущественные отношения, право удержания, правовые последствия.

Лит:13.

Постановка проблеми. Проблеми правового регулювання майнових відносин подружжя до цього дня є актуальними і викликають небезпідставний інтерес серед вчених - цивілістів і юристів - практиків, ймовірно, з огляду на те, що праворегулювання даних правовідносин недосконале і має значне число прогалин. В даний час сімейне законодавство передбачає два види режиму майна подружжя - законний і договірний. Метою такої градації, найімовірніше, є надання права вибору подружжю визначати долю майна тільки за погодженням між собою. Проте, договірний режим майна подружжя так само породжує масу питань при бажанні застосувати його на практиці.

Сьогодні все частіше стали зустрічатися пари, які прийнявши рішення про те, щоб зв'язати свою долю разом, приймають рішення про підписання шлюбного договору. Статистика свідчить, що в середньому шлюбні договори укладає близько 1,7-1,9% подружніх пар (на початок 2019 р. кількість укладених шлюбних договорів в Україні налічувала 5,8 тис.од.) [1]. У США та Європі такий показник є набагато вищим (більше 50% подружніх пар укладають шлюбні договори) [2].

Можливо, це відбувається через те, що шлюбний вік поступово збільшується, і люди укладають шлюби в той час, коли вони вже зайняли своє місце в суспільстві, нажили своє майно, і щоб згодом його не втратити, стали ретельніше підходити до питань пов'язаних зі шлюбом. До того ж наше суспільство стрімко євроінтегрує, а в Європі шлюбний договір став звичною справою при укладенні шлюбу. Зростання кількості таких видів договорів обумовлено насамперед підвищенням законодавчої усвідомленості громадян.

Норми, які знаходяться на стику декількох галузей права, часто викликають проблеми. Одним з яскравих прикладів є регулювання шлюбного договору. Багато юристів помилково застосовують до цієї угоди тільки положення Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), хоча в першу чергу він регулюється ст. 4 Сімейного кодексу України (далі – СК України). У шлюбного договору присутні такі обов'язкові ознаки: особливий суб'єктний склад (особи, які перебувають у шлюбі або планують вступити в шлюб), письмова форма та нотаріальне посвідчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблематики природи й правового урегулювання шлюбного договору в власних наукових працях зверталися такі сучасні вчені, як: Ю.В. Гофман [3], О.В. Дзера, А.С. Дутко [4], І. В. Жилінкова [5], Т.В. Маланчук, Р.О. Дегтяр [6], К.А. Казарян [2], С. Я. Фурса [7] та ін.

Формування цілей статті. Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей правових наслідків укладення шлюбного договору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Шлюбний договір у структурі правової природи є диспозитивним договором, відповідно до якого встановлюються умови спільного подружнього життя, які стосуються в більшості випадків майнових відносин як за час шлюбу, так і з моменту розірвання шлюбних відносин. Так, шлюбним договором є домовленість подружжя чи наречених з встановлення майнових обов'язків і прав подружжя, пов'язаних з укладанням шлюбу, його існуванням та припиненням [7].

Зміст шлюбного договору розкривається у ст. 93 СК України, відповідно до якої «шлюбним договором регулюються майнові відносини між подружжям, визначаються їхні майнові права та обов'язки. Шлюбним договором можуть бути визначені майнові права та обов'язки подружжя як батьків». Отже, шлюбний договір може мати елементи договору на користь третьої особи. Більш повно зміст шлюбного договору розкривається у статтях 97, 98, 99 СК України. Крім цього, оскільки шлюбний договір є актом вільного волевиявлення, сторони можуть включити до нього інші умови, які не суперечать загальним засадам регулювання сімейних відносин, що визначені у ст. 7 СК України [8].

В результаті підписання шлюбного договору правові наслідки в більшості випадків стосуються: майнових прав та обов'язків за правом власності, майнових прав і обов'язків подружжя як батьків, можливість права утримання, тощо.

Так, наслідком підписання шлюбного договору можуть бути встановлення майнових прав і обов'язків подружжя. Він може визначити право власності на майно чоловіка і дружини, що належало їм до шлюбу і/або придбане під час перебування в шлюбі. Наприклад, згідно зі ст. 97 СК України, сторони можуть домовитися про непоширення положень щодо спільної сумісної власності на майно, придбане під час шлюбу, і вважати його спільною частковою власністю або особистою приватною власністю кожного з них.

Якщо докладніше, шлюбний договір може визначити:

- майно, яке подружжя передають для використання на спільні потреби сім'ї, а також правовий режим майна, подарованого їм у зв'язку з реєстрацією шлюбу;
- порядок погашення боргів за рахунок спільного чи роздільного майна;
- можливість використання приватного або спільного майна для забезпечення потреб їхніх дітей, а також інших осіб;
- порядок поділу майна, зокрема в разі розлучення;
- та навіть фінансові санкції на випадок розірвання шлюбу [6, с. 621].

Але відповідно до ч. 4 ст. 93 СК України, шлюбний договір не може ставити одного з подружжя у надзвичайно невідгідне матеріальне становище. Наприклад, шлюбний договір не може містити умов про відмову подружжя від майна і від права на отримання аліментів. Більш того, шлюбний договір не може передавати у власність одному з подружжя нерухоме та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації.

Існуюча практика вказує на не дотримання вимог закону щодо умов дійсності шлюбного договору, як суперечливий аспект правових наслідків укладення шлюбного договору в частині права власності.

Правові наслідки підписання шлюбного договору за виникнення майнових прав і обов'язків подружжя як батьків. Укладаючи шлюбний договір, подружжя, як батьки можуть вказати, з ким залишаться проживати діти в разі розлучення або окремого проживання. Може бути обговорений розмір і порядок стягнення аліментів, а також передбачена передача в користування дитині певного майна. Але згідно з ч. 4 ст. 93 СК України, шлюбний договір не може зменшувати обсягу прав дитини.

А ось особисті немайнові відносини подружжя і між подружжям і дітьми такий документ регулювати не може - відповідні положення шлюбного договору будуть недійсними.

Правові наслідки підписання шлюбного договору з порядку користування житлом, яке належить одному з подружжя. Наприклад, можна домовитися про виселення в разі розірвання шлюбу чоловіка, якому не належить житло, з виплатою грошової компенсації або без неї. Можна також домовитися про проживання у житловому приміщенні, яке належить одному з подружжя чи є їхньою спільною власністю, їхніх родичів (третьої особи).

Відповідно до положень ст. 636 ЦК України, виконання договору на користь третьої особи може вимагати як особа, що уклала договір, так і третя особа, на користь якої передбачено виконання. Більш того, з моменту вираження третьою особою наміру скористатися своїм правом сторони не можуть розірвати або змінити договір без його згоди (якщо інше не встановлено договором або законом) [7].

Правові наслідки підписання шлюбного договору про надання утримання одному з них незалежно від непрацездатності та потреби у матеріальній допомозі на певних умовах. Так, згідно зі ст. 99 СК України, в шлюбному договорі подружжя може визначити умови та порядок надання утримання, розмір і форму аліментів, умови припинення права на утримання, зокрема, замість отримання майна у власність або отримання грошової компенсації.

З іншого боку, СК України і так визначив обов'язок подружжя матеріально підтримувати один одного (ч. 1 ст. 75), а в разі ненадання такої допомоги той з подружжя, хто її потребує, може звернутися до суду з позовом про стягнення аліментів.

Варто відзначити, що крім шлюбного договору, СК України передбачив ще два договори з питань змісту: про надання утримання (ст. 78) та про припинення права на утримання взамін набуття права власності на нерухоме майно або одержання одноразової грошової виплати (ст. 89) [8].

Шлюбний договір може бути змінено подружжям шляхом: 1) виключення його окремих умов; 2) доповнення новими умовами; 3) коригування існуючих положень договору.

Угода про зміну шлюбного договору засвідчується нотаріально.

Одностороння зміна умов шлюбного договору не допускається. Однак, за рішенням суду шлюбний договір може бути змінено на вимогу одного з подружжя, якщо цього вимагають його інтереси чи інтереси дітей, а також непрацездатних повнолітніх дітей. Причини повинні мати суттєве значення - наприклад, особа, яка зобов'язалася надавати утримання дружині, став банкрутом, у зв'язку з чим не може виконати умови шлюбного контракту.

Подружжя має право спільно відмовитися від шлюбного договору, але одностороння відмова не допускається. Зауважимо, що відповідно до положень ст. 101 СК України, сторони можуть (за згодою) анулювати договір як з дня подачі нотаріусу заяви про відмову від нього, так і з моменту укладення. Але домовленість подружжя про анулювання шлюбного договору не може стати причиною порушення прав і законних інтересів третіх осіб [8].

Розірвання шлюбного договору відрізняється від відмови від шлюбного договору саме відсутністю згоди сторін. Так, на вимогу одного з подружжя шлюбний договір може бути розірваний за рішенням суду з підстав, що мають істотне значення, зокрема в разі неможливості його виконання. При цьому позивач повинен довести в суді об'єктивну неможливість виконання умов договору. У такому випадку суд може прийняти рішення про примусове розірвання шлюбного договору і звільнення від необхідності виконання передбачених ним обов'язків. Варто зазначити, що суд може прийняти рішення про розірвання шлюбного договору не в повному обсязі, а лише в частині одного або декількох з його умов.

На вимогу одного з подружжя або іншої особи, права та інтереси якої порушені, шлюбний договір може бути визнаний судом недійсним з підстав, встановлених ЦК України. В основному це ті ж підстави, що і для інших цивільно-правових договорів. Основні з них:

- порушення нотаріальної форми договору;
- укладення договору недієздатними особами або особами, які не мають необхідного обсягу дієздатності;

- зменшення обсягу прав дитини, які встановлені СК України;
- включення умов, які ставлять одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище;
- укладення договору під впливом важких обставин, обману або насильства;
- помилка однієї зі сторін договору;
- порушення шлюбним договором норм закону (наприклад, включення в договір положень, що стосуються особистих прав і обов'язків подружжя, їх неповнолітніх дітей).

Головна різниця між розірванням шлюбного договору і визнанням його недійсним полягає в тому, що в першому випадку дія договору припиняється тільки на майбутнє, а все виконане сторонами за договором до його розірвання зберігає юридичну силу, а в другому договір анулюється з моменту його укладення. Так, в рішенні № 6-230цс14 від 28.01.2015 р. Верховний суд України (далі - ВСУ) дійшов висновку, що норми законодавства не містять заборони або обмеження для сторін шлюбного договору щодо визначення режиму майна, придбаного ними до одруження, і що критеріями правомірності шлюбного договору є, по-перше, відсутність протиріч між його змістом і вимогами закону, тобто відповідність договору імперативним нормам, а по-друге, дотримання моральних засад суспільства.

Пленум ВСУ теж «уважив» шлюбний договір. Так, в ч. 2 п. 22 постанови Пленуму ВСУ № 11 від 21.12.2007 р. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» зазначено наступне: якщо шлюбним договором змінено передбачений законом режим спільної сумісної власності, при розгляді спору про поділ майна подружжя суду необхідно виходити з умов такого договору [9]. При цьому слід мати на увазі, що в силу ч. 4 ст. 93, ч. 1 ст. 103 СК України положення шлюбного договору, які ставлять одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище, порушують його права та інтереси, на вимогу такої сторони за рішенням суду можуть бути визнані недійсними з підстав, встановлених ЦК України.

Необхідно розуміти, що, якщо чоловік і дружина не оформили шлюбний договір, в разі розлучення частки подружжя (крім майна, що належить їм до шлюбу, отриманого в подарунок або у спадок) визнаються рівними, незалежно від доходів подружжя під час шлюбу.

Крім того, загальні борги при розлученні теж діляться порівну, якщо в суді буде доведено, що це загальний обов'язок, не борг однієї зі сторін.

Нерідко шлюбні контракти укладаються для того, щоб позбавити власника від необхідності витребувати згоду другого з подружжя на проведення операції з відчуження власності, адже відсутність такої згоди може призвести до визнання угоди недійсною на вимогу одного з подружжя.

Якщо шлюбний договір укладають громадяни при вступі в шлюб, то їм необхідно визначити, як буде купуватися майно майбутнього подружжя, в особисту власність кожного або в спільну, що дістанеться кожному з них при розлученні.

Якщо шлюбний договір укладається вже під час шлюбу, то на початку необхідно домовитися і розподілити вже нажите майно, а потім домовитися про умови користування цим майном і після його припинення.

Доцільно укладати шлюбний договір в разі якщо у подружжя є діти від попередніх шлюбів, в таких випадках договір може стати юридичним захистом майнових прав від непередбачених обставин.

Якщо подружжя вносить в умови договору непередбачені законом відносини, нотаріус зобов'язаний виправити некоректність таких умов, а якщо він раптом допустив помилку, то суд визнає ці умови нікчемними. У договорі не можна передбачити, що майно буде належати одному чоловікові, не можна визначити місце проживання дітей у разі розлучення або визначити майнову відповідальність, в залежності від поведінки подружжя.

Шлюбний договір може бути змінений або розірваний у будь-який час, за згодою обох з подружжя, всі зміни відбуваються в письмовій формі і підлягають обов'язковому нотаріальному посвідченню.

Українське законодавство не допускає односторонню відмову від шлюбного договору, але на вимогу однієї із сторін договір може бути розірваний в суді за правилами ЦК України.

Стаття 102 СК України передбачає, що на цій підставі шлюбний договір може бути визнаний недійсним в суді з підстав визнання договору недійсним правочином, зокрема в разі неможливості його виконання.

Дія шлюбного договору припиняється з моменту розірвання шлюбу, за винятком тих зобов'язань, які передбачені на період після припинення шлюбу.

Сумнів викликає також норма СК України (ст. 93), яка забороняє передачу за шлюбним договором у власність одному з подружжя нерухомого та іншого майна, права на яке підлягають державній реєстрації. Нагадаємо, у Порядку укладення шлюбного контракту, який колись регулював інститут шлюбного договору, існувала зворотна норма, яка дозволяє передачу нерухомого майна за шлюбним договором. Логічно, що повернення подібної норми підніме популярність шлюбного договору в Україні, адже тоді його можливості в цьому аспекті стануть набагато ширше, ніж договору дарування.

Безсумнівно, не можна залишити без уваги найбільш позитивний зарубіжний досвід в даній області з метою його подальшого застосування в українському праві. Сучасне законодавство більшості розвинених країн передбачає правове регулювання майнових відносин подружжя на законній або договірній основі. «Законний режим майна може бути двох видів: режим спільності (Угорщина, Італія, Польща, Франція, Хорватія, Чехія, Швейцарія, деякі штати США) і режим роздільності (Великобританія, Німеччина, більшість штатів США)» [10, с. 69]. Процедура укладення шлюбного договору і правовий режим майна подружжя в різних країнах виглядають неоднаково. Французький Цивільний кодекс регламентує норми про шлюбний договір і про режими майнових відносин між подружжям. У Бразильському Цивільному Кодексі, а також у Законі про шлюб є норми, що стосуються спільного і роздільного майна подружжя [2].

Так, в США правовими наслідками підписання такого договору стають як майнові, так і будь-які інші відносини подружжя. При цьому внести зміни в шлюбний договір після укладення шлюбу можливо тільки за рішенням суду. Серед європейських країн – Франція: шлюбний договір можна підписати в момент укладення шлюбу або після, а змінити – тільки за рішенням суду. І ніякої таємниці – шлюбний договір обов'язково повинен бути опублікований, якщо один з подружжя є комерсантом (ст. 1394 Цивільний кодекс Франції). Також, інформація про обраний подружжям режим майна міститься в реєстрі актів цивільного стану, що має публічний характер. Цим забезпечується вільний доступ зацікавлених осіб до такої інформації [2]. Ці особливості «французького» шлюбного контракту не є чимось унікальним – схожі положення існують і в ряді інших країн.

У Великобританії існує режим роздільного майна в якості законного, який означає, що один з подружжя має право проживати в домі сім'ї, що належить другому з подружжя та позбутися даного права можливо лише за рішенням суду. Дані імперативні положення служать охоронною ланкою прав і інтересів майна другої половини, в той час, як подібні норми вітчизняного законодавства носять в основному диспозитивний характер. Що стосується моменту, коли шлюбний договір складений до офіційної реєстрації шлюбу, то в Україні майбутньому подружжю надана велика автономія ніж, наприклад, майбутньому іспанському подружжю. Так, в Іспанії він може вважатися недійсним, якщо термін складання шлюбного договору і реєстрації шлюбу становить більше року, в українському ж законодавстві не передбачений «передшлюбний» термін для договору. В статті 90 Іспанського цивільного кодексу прописано, що шлюбні договори мають юридичну силу, тільки якщо існуючі в них положення не завдають шкоди дітям або не завдають серйозного збитку одному з подружжя.

Варто відзначити, що у всіх правових системах договірному режиму майнових відносин подружжя притаманні деякі однакові риси: - по-перше, шлюбний договір повинен містити в собі тільки ті умови, включення яких буде відповідати дійсності цивільно-правової угоди; - по-друге, за своєю структурою шлюбний договір відповідає структурі цивільно-правового договору; - по-третє, умови дійсності шлюбних договорів можуть бути як загальними, так і спеціальними. Найбільш істотною відмінністю українського і зарубіжного шлюбного договору, є те, що український шлюбний договір регулює лише майнові відносини, в той час, як шлюбний договір в деяких зарубіжних країнах може регулювати не тільки майнові, але і особисті немайнові відносини, наприклад, такі, як умови виховання дітей, вибір професії, релігії і т. д. у той же час, у Франції діють правила «основоположного статусу осіб, які перебували у шлюбі» [2].

Також варто відзначити, що в зарубіжних країнах передбачена можливість укладення шлюбного контракту обмежена дієздатними і недієздатними особами, так, наприклад, у Франції недієздатними і обмежено дієздатними громадянами може бути укладений шлюбний договір лише у присутності і за згодою опікунів і піклувальників.

Право, яке застосовується до режиму майнових відносин подружжя змішаних шлюбів, визначається на основі Гаазької конвенції від 14 березня 1978 р. Крім Франції державами – учасниками даної конвенції є Австрія, Люксембург, Нідерланди, Португалія. Згідно ст. 3 Конвенції подружжя може обрати одне з нижченаведених прав:

- 1) право будь-якої держави, громадянином, якого є один з подружжя;
- 2) право тієї держави, в якій один з подружжя має звичайне місце проживання;
- 3) право першої держави, в якій один з подружжя набуває нового звичайного місця проживання після шлюбу.

Особливої уваги заслуговує правовий наслідок щодо визнання шлюбного договору недійсним, оскільки саме це питання найчастіше вирішується судами в аспекті шлюбних договорів. Сімейне законодавство передбачає застосування до визнання шлюбного договору недійсним норм цивільного права. Відповідно до ст. 103 СК України шлюбний договір на вимогу одного із подружжя або іншої особи, права та обов'язки якої цим договором порушені, може бути визнаний недійсним за рішенням суду з підстав, встановлених ЦК України. Шлюбний договір стає недійсним у разі недійсності шлюбу, без спеціального рішення суду про це, тобто автоматично. Стаття 203 ЦК України встановлює загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину. Отже, відповідно до цієї статті:

1. Зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам.

2. Особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності.

3. Волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі. Як зазначено в п. 21 постанови Пленуму ВСУ від 6 листопада 2009 р. № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними», при вирішенні спорів про визнання недійсним правочину, вчиненого особою під впливом насильства, необхідно враховувати, що насильство може виражатися в незаконних, однак необов'язково злочинних діях. Насильницькі дії можуть вчинятися як стороною правочину, так і іншою особою - як щодо іншої сторони правочину, так і щодо членів її сім'ї, родичів тощо або їх майна. Факт насильства необов'язково має бути встановлений вироком суду, постановленим у кримінальній справі [11].

4. Правочин має вчинятися у формі, встановленій законом.

5. Правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним.

6. Правочин, що вчиняється батьками (усиновлювачами), не може суперечити правам та інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей.

Проте, крім загально-цивілістичних підстав визнання договору недійсним, які були розглянуті вище, СК України передбачає суто сімейно-правові підстави визнання недійсним шлюбного договору, або його умов недійсними. Такими підставами є:

1. Включення до шлюбного договору умов, які регулюють особисті немайнові відносини подружжя, а також особисті немайнові відносини між ними та дітьми (ч. 3 ст. 93 СК України).

2. Зменшення у шлюбному договорі обсягу прав дитини (ч. 4 ст. 93 СК України).

3. Постановлення одного з подружжя у надзвичайно невігідне матеріальне становище (ч. 4 ст. 93 СК України).

4. Передача за шлюбним договором у власність одному з подружжя нерухомого майна, а також іншого майна, право на яке підлягає державній реєстрації (ч. 5 ст. 93 СК України).

Слід зазначити, що шлюбний договір необов'язково повинен бути визнаний недійсним повністю. Зважаючи на те, що він має комплексний характер, оскільки у ньому є різноманітні умови, які можна було б виокремити в самостійні договори, немає необхідності у визнанні його недійсним повністю. Адже, як правило, недійсними бувають тільки окремі його умови, тому шлюбний договір може бути визнаний недійсним лише у частині, яка не відповідає закону, в іншій частині договір не повинен втрачати чинності. У такому випадку підлягає субсидіарному застосуванню ст. 217 ЦК України, в якій зазначено, що «недійсність окремої частини правочину не має наслідком недійсності інших його частин і правочину в цілому, якщо можна припустити, що правочин був би вчинений і без включення до нього недійсної частини».

Як і будь-який договір, шлюбний договір може бути змінено і розірвано. СК України встановлює норми, що регулюють ці процеси. Відповідно до них шлюбний договір може бути змінено подружжям і подружжя може відмовитися від шлюбного договору. Однією із гарантій стабільності шлюбного договору є умови про те, що він не може бути змінений в односторонньому порядку, та про те, що одностороння відмова від шлюбного договору не допускається (ч. 1 ст. 100 СК України, ч. 1 ст. 101 СК України). Як і будь-який договір, шлюбний договір може бути змінено і розірвано за рішенням суду. Так, на вимогу одного з подружжя шлюбний договір за рішенням суду може бути змінений, якщо цього вимагають його інтереси,

інтереси дітей, а також непрацездатних повнолітніх дочки, сина, що мають істотне значення (ч. 3 ст. 100 СК України), розірваний за рішенням суду з підстав, що мають істотне значення, зокрема в разі неможливості його виконання (ст. 102 СК України).

Висновки. Підводячи підсумок, доцільно буде ще раз вказати на те, що суспільство розвивається, воно не стоїть на місці, і в цих умовах виникнення нових правовідносин вимагає застосування такого правового інституту, як інститут шлюбного договору. Таким чином, необхідність в існуванні даного інституту виникла давно, а ось реальність його застосування можлива тільки зараз, але ці дві обставини щодо шлюбного договору ми повинні розглядати в сукупності, так як вони доповнюють і зумовлюють один одного. Виходячи з цього, ми можемо сказати, що шлюбний договір – це реальна необхідність, яка полягає у потребі суспільства урегулювати нові форми взаємовідносин.

З огляду на вищевикладене можна дійти висновку, що шлюбний договір має найбільш комплексний характер і може вміщувати різноманітні умови, які стосуються майна подружжя або надання утримання одному з них. Водночас основним правовим наслідком укладення шлюбного договору є встановлення особливого правового режиму майна після укладення шлюбу.

Таким чином, в даний час в Україні стрімкими темпами розвивається порівняно молодий інститут шлюбного договору, який з часом піддається нововведенням і вдосконаленню. У той же час не можна недооцінювати досвід зарубіжних країн, в яких укладення шлюбного договору давно стало важливою і необхідною подією як для майбутнього, так і для фактичного подружжя. Варто розглянути можливість внесення змін до положень СК України в напрямі врахування позитивного досвіду зарубіжних країн, зокрема США з розширення кола шлюбних взаємовідносин, що можуть бути урегульовані положеннями шлюбного договору.

Список використаних джерел

1. Шлюбний контракт в Україні: плюси, мінуси і ціни URL: <https://konkurent.in.ua/publication/36748/shlubniy-kontrakt-v-ukraini-plusi-minusi-i-tsini/> (дата звернення 23.09.2019).
2. Казарян К.А. Шлюбний договір у міжнародному приватному праві: дис. канд. юр. наук: 12.00.03. Харків, 2016. 199 с.
3. Гофман Ю.В. Шлюбний договір як різновид цивільних договорів у сімейному праві України. Актуальні проблеми держави і права: зб.наук.пр. 2014. Вип. 74. С.287-292.
4. Дутко А. С. Поняття та правова природа шлюбного договору. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки.* 2016. № 837. С. 188-191.
5. Жилінкова І. Особливості законодавчих конструкцій сімейно-правових договорів. *Вісник Академії правових наук України.* 2011. № 1 (64). С. 85-94.
6. Маланчук Т.В., Дегтяр Р.О. Інститут шлюбного договору в Україні: перспективи удосконалення та зарубіжний досвід правового регулювання. *Молодий вчений.* 2018. №5(2). С. 620-623.
7. Сімейне право: Нотаріат Адвокатура Суд: Наук.-практ. посіб. з інформ. додатком на лазерному носії: У 2 кн. / Драгневич Л.Ю., Пульнева О.С., Фурса Є.І., Фурса С.Я. та ін. / За заг. ред. С.Я. Фурси. К.: Видавець Фурса С.Я., 2005. Кн. 1. 894 с.
8. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III (в редакції від 28.08.2018) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 20.09.2019).
9. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму ВСУ № 11 від 21.12.2007 р. *Вісник Верховного суду України* від 01.2008. 2008 р., № 1.
10. Кобзева Т.А., Горбатко Ю.О. Шлюбний договір як спосіб уникнення розлучень. *Порівняльно-аналітичне право.* 2015. № 1. С. 69–71.
11. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму ВСУ від 6 листопада 2009 р. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09/card4#History>
12. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII (в редакції від 04.02.2019) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> (дата звернення: 23.09.2019).
13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (із змінами і доп. № 2628-VIII від 23.11.2018) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 20.09.2019).

References

1. Marriage Contract in Ukraine: Pros, Cons, and Prices Retrieved from <https://konkurent.in.ua/publication/36748/shlubniy-kontrakt-v-ukraini-plusi-minusi-i-tsini/> [in Ukrainian].
2. Kazaryan, K.A. (2016). Shlyubnyy dohovir u mizhnarodnomu pryvatnomu pravi [Marriage treaty in private international law]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kharkiv. [in Ukrainian].
3. Hofman, Y.V. (2014). Shlyubnyy dohovir yak riznovyd tsyvil'nykh dohovoriv u simeynomu pravi Ukrayiny. [Marriage contract as a kind of civil contract in the family law of Ukraine]. *Aktualni ppoblemi depzhavy i prava: zb. nauk. pr. - Current Problems of State and Law. Collected Science*, 74, 287-292. [in Ukrainian].
4. Dutko, A. S. (2016). Ponyattya ta pravova pryroda shlyubnoho dohovoru. [The concept and legal nature of the marriage contract]. *Vicnyk Natsionalnoho univepcytetu "Lvivcka politexnika". Yurydychni nauky - Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic", Jurisprudence*. 837, 188-191. [in Ukrainian].
5. Zhylinkova, I. (2011). Osoblyvosti zakonodavchykh konstruksiy simeyno-pravovykh dohovoriv. [Features of legislative structures of family legal contracts. Bulletin of the Academy of Law] *Vicnyk Akademii pravovykh nauk Ukrayiny - A spokesman for the Academy of Law of Ukraine*, 1(64), 85-94. [in Ukrainian].
6. Malanchuk, T.V., & Dehtyar, R.O. (2018). Instytut shlyubnoho dohovoru v Ukrayini: perspektyvy udoskonalennya ta zarubizhnyy dosvid pravovoho rehulyuvannya. [Marriage Agreement Institute in Ukraine: Perspectives on Improvement and Foreign Experience in Legal Regulation]. *Molodyi vchenyi - Young scientist*, 5(2), 620-623. [in Ukrainian].
7. Dpagnevich L. Yu., Pulneva O.C., Fupca E.I., Fupca C.Ya. & etc. (2005). Family Law: Notary Advocate Court: Scientific Practice. tool. from the information. application on laser media (Publisher Fursa S. Ya) [in Ukrainian].
8. Simeynyy kodeks Ukrayiny [Family Code of Ukraine] (2018, August 28) Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> [in Ukrainian].
9. Propraktiku zastosuvannya sudamy zakonodavstva pry rozhladi sprav pro pravo na shliub, rozirvannya shliubu, vyznannya yoho nediisnym ta podil spilnoho maina podruzzhzia: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrayiny [On the practice of application by the courts of law when considering cases of the right to marriage, dissolution of marriage, invalidation of marriage and separation of joint property of spouses: Supreme Court of Ukraine Plenum Resolution] № 11 vid 21.12.2007. *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrayiny - A witness to the Ukrainian Supreme Court* vid 01.2008. 2008 p., № 1. [in Ukrainian].
10. Kobzyeva, T.A., & Horbatko, Y.O. (2015). Shlyubnyy dohovir yak sposib unyknennya rozluchen'. [Marriage agreement as a way of avoiding divorce]. *Porivnialno-analitychne pravo - Comparative analytical law*, 1, 69-71. [in Ukrainian].
11. Pro sudovu praktiku rozhladu tsyvilnykh sprav pro vyznannya pravochyniv nediisnymy: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrayiny [On the judicial practice of reviewing civil cases for invalidation of transactions: Supreme Court of Ukraine Plenum Resolution] vid 06 Nov 2009 № 9. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09/card4#History>
12. Pro notariat [About the notary: Law of Ukraine] (2019, February 4) Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> [in Ukrainian].
13. Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny [Civil code of Ukraine] (2018, November 23) Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].

Інформація про автора

ГАВІНСЬКА Олена Андріївна – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри права, Вінницький національний аграрний університет (21000, м. Вінниця, бульвар Свободи, 8/25, e-mail: Alyonagaleta@gmail.com).

HAVINSKA Elena – Candidate of Law Sciences, Senior Lecturer of the Department of Law, Vinnytsia National Agrarian University (21000, Vinnitsa, 8/25 Svobody Boulevard, e-mail: Alyonagaleta@gmail.com).

ГАВИНСКАЯ Елена Андреевна – кандидат юридических наук, старший преподаватель кафедры права, Винницкий национальный аграрный университет (21000, г. Винница, бульвар Свободы, 8/25, e-mail: Alyonagaleta@gmail.com).

